

ISSN 1899-2064

Dialogi Biblioteczne

**BIULETYN PEDAGOGICZNEJ BIBLIOTEKI WOJEWÓDZKIEJ
IM. JÓZEFA LOMPY W KATOWICACH**

2017, nr 2(20)

 Śląskie.

Adres redakcji: Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka im. J. Lompy
ul. kard. S. Wyszyńskiego 7
40-132 Katowice
tel. (32) 258-38-38

e-mail: dialogi.biblioteczne@pbw.katowice.pl

Internet: www.pbw.katowice.pl

Wydawca: Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka
im. J. Lompy w Katowicach

Zespół redakcyjny: dr Anna Marcol – redaktor naczelny;
mgr Barbara Michałek – korekta

SPIS TREŚCI

OD REDAKCJI	4
Z ŻYCIA BIBLIOTEKI	5
<i>Anna Marcol „Człowiek potrzebuje korzeni i skrzydeł”. Sprawozdanie z VII konferencji regionalnej</i>	5
PLACÓWKI OŚWIATOWE W REGIONIE	8
<i>Marta Fidyk, Barbara Kucharska 60 lat Biblioteki Pedagogicznej w Jaworznie</i>	8
SIECIOW@NIE	14
<i>Anna Marcol Obróbka fotografii w aplikacji FreeOnlinePhotoEditor.com</i>	14
<i>Anna Marcol Zagraj w „Puzzle Online”!</i>	18
Z PRAKTYKI BIBLIOTEKARZA	21
<i>Elżbieta Koryczan Jak czytanie zmieniło świat – czyli czy czytanie jest nam potrzebne?</i>	21
<i>Lucyna Jableka Zawody związane z książką. Konspekt lekcji bibliotecznej dla uczniów klas 1-3 szkoły podstawowej</i>	25
<i>Milena Jaszczyk Dzieciństwo jest fundamentem dorosłości. Konspekt zajęć z wykorzystaniem elementów biblioterapii i arteterapii</i>	27
BIBLIOTEKA POLECA	30
<i>Beata Bukowska Edukacja włączająca (inkluzyjna) w szkołach i placówkach systemu oświaty. Zestawienie bibliograficzne w wyborze</i>	30

OD REDAKCJI

Dwudziesty zeszyt „Dialogów Bibliotecznych” otwieramy tekstami nawiązującymi do bieżących wydarzeń z życia Pedagogicznej Biblioteki Wojewódzkiej im. J. Lompy w Katowicach – VII konferencji regionalnej z cyklu „Człowiek potrzebuje korzeni i skrzydeł” oraz jubileuszu 60-lecia naszej jaworznickiej filii.

W dziale *Sieciow@nie* kontynuujemy temat bezpłatnych narzędziach internetowych, które mogą być przydatne w działaniach na rzecz promocji biblioteki i pracy dydaktycznej z uczniami. Tym razem przybliżamy Państwu zasady korzystania z aplikacji FreeOnlinePhotoEditor oraz Puzzli Online.

Zachęcamy także do zapoznania się z pozostałymi materiałami, wypracowanymi w toku codziennej praktyki bibliotekarskiej – artykułem o zajęciach promujących czytelnictwo wśród młodzieży, konspektami oraz zestawieniem bibliograficznym nawiązującym do szóstego kierunku polityki oświatowej państwa (*Podnoszenie jakości edukacji włączającej w szkołach i placówkach systemu oświaty*).

Dziękujemy wszystkim Czytelnikom oraz Autorom, którzy przez dziesięć lat przyczyniali się do rozwoju naszego półrocznika, dzieląc się na jego łamach swoimi pomysłami i dobrymi praktykami. Mamy nadzieję, że „Dialogi” nadal będą dla Państwa stanowić platformę wymiany informacji i doświadczeń zawodowych.

Redakcja

INFORMACJE DLA AUTORÓW

Redakcja przyjmuje do druku materiały o treści popularnonaukowej, związane z pracą dydaktyczną nauczycieli bibliotekarzy, które są wynikiem oryginalnej twórczości, nie naruszają praw osób trzecich i nie zostały wcześniej opublikowane lub skierowane do druku.

Objętość tekstu nie powinna przekraczać 4 stron maszynopisu A4. Do tekstu Autor powinien dołączyć krótką notatkę o sobie, adres do korespondencji, adres e-mail.

Zastrzegamy sobie prawo do skracania i redagowania tekstów. Nie zamówionych materiałów redakcja nie zwraca.

Poglądy zawarte w artykułach są osobistymi przekonaniem Autorów i nie zawsze pokrywają się z opiniami redakcji.

Z ŻYCIA BIBLIOTEKI

Anna Marcol

Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka im. Józefa Lompy w Katowicach

„CZŁOWIEK POTRZEBUJE KORZENI I SKRZYDEŁ”

SPRAWOZDANIE Z VII KONFERENCJI REGIONALNEJ

Wzmacnianie wychowawczej roli szkoły to jeden z kierunków polityki oświatowej państwa w roku szkolnym 2017/2018. Problematyka szeroko rozumianego patriotyzmu oraz wychowania stała się tematem VII konferencji regionalnej z cyklu Człowiek potrzebuje korzeni i skrzydeł, która odbyła się pod hasłem Ojczyznę kochać i szanować trzeba – jak nauczać Jasia, żeby Jan wiedział.

Organizatorami tego wydarzenia, adresowanego do szerokiego kręgu nauczycieli, bibliotekarzy, regionalistów i wszystkich osób zainteresowanych tematem, byli: Regionalny Ośrodek Metodyczno-Edukacyjny *Metis* w Katowicach oraz Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka im. Józefa Lompy w Katowicach.

Konferencja odbyła się 20 września 2017 roku w Sali Kolumnowej Urzędu Marszałkowskiego. Prelegenci próbowali odpowiedzieć na następujące pytania: czy wartości narodowe i patriotyczne kryją w sobie potencjał mobilizacyjny oraz czy mogą przyczynić się do wzrostu aktywności społecznej?, jakiej historii potrzebują Polacy?, jak kształtować postawy patriotyczne w procesie wychowawczym?, po co uczymy historii? Podano propozycje działań społecznych, które można zrealizować z młodzieżą poprzez wolontariat czy uczestnictwo w życiu społeczności lokalnej.

W imieniu Pedagogicznej Biblioteki Wojewódzkiej im. J. Lompy w Katowicach uczestników konferencji przywitał Dyrektor Krzysztof Kobiałka. Fot. A. Musiał.

Konferencja składała się z dwóch części, podczas których uczestnicy wysłuchali czterech wystąpień.

Jako pierwszy głos zabrał dr Piotr Podemski z Uniwersytetu Warszawskiego (*Jakiej historii potrzebują Polacy? Czyli co każdy Jaś UMIEĆ powinien*). Przybliżył zgromadzonym dwa modele edukacji historycznej – narracyjny (monumentalny) i badawczy (krytyczny). Pierwszy model zapewnia dobrą znajomość faktografii oraz rozwija poczucie wspólnoty historycznej, aczkolwiek jednocześnie przyczynia się do akceptowania dogmatycznych prawd oraz jednomyślnej interpretacji faktów. W drugim modelu kładzie się z kolei nacisk na wyrabianie u uczniów nawyku krytycznego myślenia, przy jednoczesnym ograniczeniu nadmiaru wiedzy oraz „chłodnym” i obiektywnym podejściu do historii swojego narodu. Zgromadzeni uznali, że bardziej odpowiada im ten drugi model, ponieważ przygotowuje młodych ludzi do codziennego życia. Uznano zatem, że zasadne jest zmodyfikowanie tematu konferencji – *Ojczyznę kochać i szanować trzeba – jak nauczać Jasia, żeby Jan UMIAŁ*.

O tym jakiej historii potrzebują Polacy mówił dr Piotr Podemski. Fot. A. Musiał.

Następne wystąpienie dotyczyło inicjatyw społecznych (*Jak działać z młodzieżą poza szkołą?*). Sabina Kubica – nauczycielka Szkoły Podstawowej nr 2 im. Jana III Sobieskiego w Katowicach – opowiedziała o projekcie, który został zrealizowany przez uczniów. Jej prelekcję uzupełniły wypowiedzi jego uczestników, projekcja nagranych filmów oraz prezentacja Joanny Gus – koordynatorki programu edukacyjnego *Młody Obywatel* Centrum Edukacji Obywatelskiej.

O wychowawczej roli muzyki mówił Piotr Kaja – edukator i trener Europejskiego Centrum Szkoleniowego, nauczyciel, muzyk i kompozytor (*Kształtowanie postaw patriotycznych w procesie wychowawczym przedszkola i szkoły*). Natomiast Tomasz Wojtasik z Regionalnego Ośrodka Metodyczno-Edukacyjnego *Metis* w Katowicach, przybliżył zgromadzonym założenia Projektu Bohaterskiej Wyobraźni Prof. Philipa Zimbardo (*Idol, bohater czy autorytet*).

Temat spotkania cieszył się dużym zainteresowaniem. W konferencji uczestniczyło ponad sto osób.

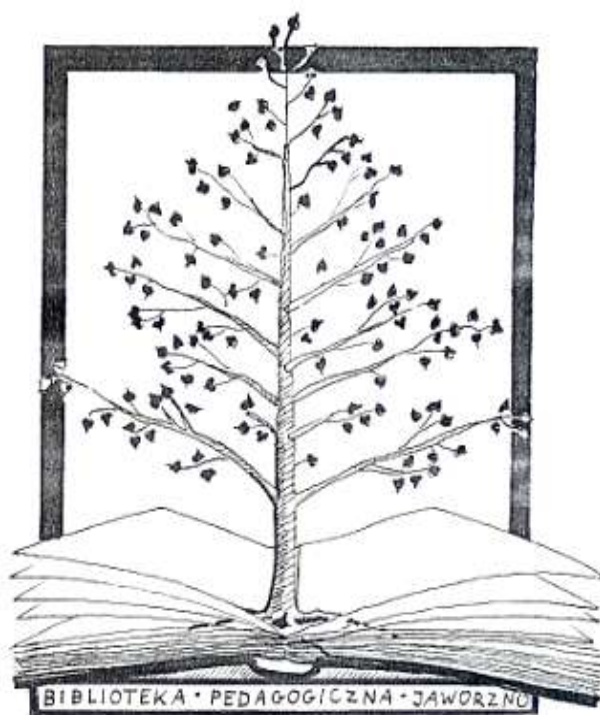
Konferencję zorganizowano w Sali Kolumnowej Urzędu Marszałkowskiego. Fot. A. Musiał.

PLACÓWKI OŚWIATOWE W REGIONIE

Marta Fidyk, Barbara Kucharska*Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka im. Józefa Lompy w Katowicach
Filia w Jaworznie***60 LAT BIBLIOTEKI PEDAGOGICZNEJ W JAWORZNIE**

Dzieje biblioteki pedagogicznej w Jaworznie są odzwierciedleniem skomplikowanej historii specjalistycznych bibliotek resortu oświaty w Polsce – ich przekształceń, zmiany nazw, struktur i podporządkowania administracyjnego. Proces wpisywania się biblioteki pedagogicznej w krajobraz oświatowy Miasta Jaworzna był zdeterminowany przez okoliczności zewnętrzne (zmiany ustrojowe, gospodarcze, polityczne, ekonomiczne), przemiany wewnątrz systemu oświaty (kolejne reformy oświatowe) oraz modyfikacje formalno-prawne zachodzące w strukturze ogólnokrajowej sieci bibliotek pedagogicznych.

Biblioteka pedagogiczna w Jaworznie powstała jako jedna z ostatnich bibliotek powiatowych na terenie województwa krakowskiego – 22 listopada 2017 r. minęło 60 lat od wpisania do jej inwentarza pierwszych książek przekazanych przez Pedagogiczną Bibliotekę Wojewódzką w Krakowie. Początkowo nazwa placówki brzmiała Pedagogiczna Biblioteka Powiatowa w Jaworznie, w 1965 r. została zmieniona na Pedagogiczną Bibliotekę Miejską. W 1975 r. włączono ją w strukturę sieci bibliotek pedagogicznych województwa katowickiego, przekazując pod opiekę Pedagogicznej Biblioteki Wojewódzkiej w Katowicach jako jedną z jej filii. Od tej pory pełna nazwa jaworznińskiej placówki brzmi Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka im. Józefa Lompy w Katowicach Filia w Jaworznie.

Z historii biblioteki pedagogicznej wynika, że losy książnicy zdominowane były przez kolejne przeprowadzki – w ciągu 60 lat pięciokrotnie zmieniała swoją siedzibę, a każda zmiana lokalizacji miała określony wpływ na jej funkcjonowanie. Biblioteka przeżywała wiele krytycznych momentów (problemy lokalowe, finansowe, kadrowe), ale dzięki pracy kilku pokoleń bibliotekarzy, którzy budowali jej podwaliny, tworzyli specyficzny klimat, zainspirowani potrzebami czytelników modyfikowali formy działalności dydaktycznej i informacyjnej, placówka przetrwała wiele dramatycznych kryzysów, zdobyła i utrzymała znaczące miejsce w lokalnym pejzażu oświatowym.

W procesie formowania się biblioteki jako placówki użyteczności publicznej można wyodrębnić kilka okresów:

1957-1963 – pionierski okres zakładania i tworzenia jej podwalin, zmagania się z problemami lokalowymi (brak samodzielnego pomieszczenia i elementarnego wyposażenia, biblioteka korzystała z gościnności Oddziału ZNP w Szkole Podstawowej nr 1, ul. Matejki 15) oraz poszukiwania własnych form propagandy w lokalnym środowisku oświatowym. Prowadzenie biblioteki powierzono Janinie Gracz, a po roku pracę przejął emerytowany nauczyciel Ignacy Szufa.

1964-1969 – formowanie zrębów specjalistycznej biblioteki fachowej dla nauczycieli: aktualizacja księgozbioru i dostosowanie jego struktury do potrzeb studiujących nauczycieli, tworzenie katalogów. Na skutek licznych interwencji Janiny Bajtel – ówczesnego kierownika – przydzielono bibliotece trzyizbowe pomieszczenie (w budynku „Sokoła”, obecnie siedziba MCKiS, ul. Mickiewicza 2).

1970-1972 – okres zastoju i spadku czytelnictwa spowodowany destrukcyjnym działaniem czynników zewnętrznych (dwukrotne zalanie biblioteki, rozdzielenie księgozbioru, likwidacja czytelni). W placówce uruchomiono punkt konsultacyjny dla studiujących nauczycieli oraz zainaugurowano prowadzenie zajęć bibliotecznych dla młodzieży licealnej. Przedsięwzięcia te zostały zainicjowane przez Urszulę Szuster, kolejnego kierownika biblioteki pedagogicznej.

1973-1990 – to lata wyjątkowego rozwoju biblioteki we wszystkich aspektach jej funkcjonowania, charakteryzujące się dynamicznym przyrostem ilościowym i jakościowym zbiorów, systematycznym wzrostem liczby czytelników, rozbudową i unowocześnieniem warsztatu informacyjno-bibliograficznego, stabilizacją kadrową (bibliotece przyznano 3 etaty). Te wszystkie czynniki spowodowały, że biblioteka – składnica książek przeobraziła się w bibliotekę – warsztat pracy nauczyciela. W ramach opieki merytorycznej i metodycznej dla bibliotekarzy szkolnych realizowano różne formy współpracy: konsultacje indywidualne i zbiorowe, spotkania zespołów samokształceniowych, lustracje bibliotek szkolnych, utworzenie centralnego katalogu działów nauczycielskich bibliotek szkolnych, lekcje biblioteczne. Biblioteka została przeniesiona z centrum miasta na jego obrzeża, do budynku Szkoły Podstawowej nr 5 (ul. Puszkina 5). Niewątpliwie najważniejszym wydarzeniem tego okresu było przejście biblioteki spod kurateli Pedagogicznej Biblioteki Wojewódzkiej w Krakowie pod opiekę merytoryczną Pedagogicznej Biblioteki Wojewódzkiej w Katowicach i włączenie placówki (1975 r.) w strukturę sieci bibliotek pedagogicznych województwa katowickiego. Stanowisko kierownika filii powierzono Marii Życińskiej, która sprawowała tę funkcję do 1996 r.

1991-2000 – to przełomowy etap w historii biblioteki zdeterminowany radykalnymi zmianami w otoczeniu zewnętrznym (przemiany ekonomiczne, polityczne, gospodarcze, edukacyjne). W wyniku kolejnej reformy administracji (1999 r.) organem prowadzącym, a zarazem finansującym bibliotekę stało się Województwo Śląskie, a nadzór pedagogiczny pozostawiono w gestii Śląskiego Kuratora Oświaty. Biblioteka powróciła do centrum miasta – na jej siedzibę wyznaczono część parteru w budynku dawnej Szkoły Podstawowej nr 2 (ul. Mickiewicza 4). Dzięki dotacjom przekazywanym przez lokalne władze samorządowe oraz darowiznom uzyskanym od Fundacji *Energetyka na Rzecz Polski Południowej*, działającej przy Elektrowni Jaworzno III, nasza placówka przezwyciężyła kryzys finansowy. Wskutek poszerzenia profilu księgozbioru o tematykę z różnych dziedzin wiedzy oraz upowszechnienia dostępu do zbiorów, zgodnie ze statutem publicznej biblioteki pedagogicznej, odnotowano znaczący wzrost liczby czytelników zarejestrowanych w bibliotece (o 66%) i udostępionych im zbiorów. Placówka ugruntowała swoją pozycję, pełniąc nieformalnie

rolę biblioteki naukowej dla wszystkich kształcących się i poszukujących informacji z różnych dziedzin wiedzy. Od 1997 r. kierownikiem filii jest Marta Fidyk.

2001-2007 – w ramach czwartej już zmiany siedziby przydzielono bibliotece pomieszczenia na parterze w lokalu Przedszkola Miejskiego nr 15 (ul. Azot 16). Po przeprowadzeniu prac adaptacyjnych uzyskano funkcjonalną przestrzeń biblioteczną dla zbiorów (odrębny magazyn wypożyczalni i czytelni) i dla czytelników (wypożyczalnia, czytelnia, punkt usług kserograficznych). Biblioteka otrzymała pierwszy komputer z oprogramowaniem (2006 r.) oraz drukarkę laserową. Rozwinęła także działalność edukacyjną m.in. wspomagając bibliotekarzy szkolnych w realizacji ścieżki międzyprzedmiotowej „Edukacja czytelnicza i medialna” oraz realizując specjalną ofertę edukacyjną dla maturzystów – cykl zajęć dotyczących sporządzania bibliografii załącznikowej – w związku z wprowadzeniem nowej formuły matury ustnej z języka polskiego. W ramach promocji biblioteki opracowano i rozpowszechniano materiały informacyjne: ulotkę o godzinach pracy biblioteki, folder zawierający informacje o placówce i mapkę dojazdu, papier firmowy z ekslibrisem biblioteki. Poprawiający się z każdym rokiem poziom pracy biblioteki i poszerzany zakres świadczonych usług został pozytywnie oceniony przez czytelników. Badania ankietowe (2004 r.), przeprowadzone na grupie 300 osób wykazały, że głównym atutem naszej biblioteki są bogate i różnorodne zbiory, unikalny zasób czasopism metodycznych oraz kompetentna i życzliwa obsługa. Badania ujawniły też podstawowe mankamenty: niekorzystną lokalizację oraz brak dostępu do Internetu i możliwości komputerowego przeszukiwania zbiorów. Toteż z wielkimi nadziejami przyjęto propozycję usytuowania biblioteki pedagogicznej w nowo powstającym gmachu Miejskiej Biblioteki Publicznej, zaprojektowanym i wyposażonym zgodnie z międzynarodowymi standardami IFLA/UNESCO.

2007-2017 – rozpoczął się nowy etap w historii biblioteki pedagogicznej: dzięki inicjatywie lokalnych władz samorządowych oraz poparciu organu prowadzącego – Urzędu Marszałkowskiego Województwa Śląskiego – biblioteka pedagogiczna wkroczyła w XXI wiek. Placówka zyskała przestronny, prawie 600-metrowy lokal w centrum miasta, w pełni dostosowany do wymagań stawianych nowoczesnym obiektom bibliotecznym. Funkcjonalne umeblowanie biblioteki, estetyczny wystrój wnętrza, a także warunki techniczne lokalu (klimatyzacja, monitoring, dźwiękoszczelne szyby, winda) zapewniają czytelnikom komfortowe warunki do pracy umysłowej. Placówka jest dostępna również dla osób niepełnosprawnych oraz matek z małymi dziećmi. Na pozbawionej barier architektonicznych przestrzeni lokalu biblioteki mieści się wypożyczalnia z wydzieloną częścią zbiorów ogólnodostępnych dla czytelników (serie wydawnicze, programy nauczania, multimedia, lektury szkolne, broszury, regionalia) oraz przestronna czytelnia (30 miejsc). W filii znajduje się również pomieszczenie przeznaczone do pracy zespołowej z grupami użytkowników (lekcje biblioteczne, warsztaty) oraz organizacji spotkań z nauczycielami i bibliotekarzami, wykładów, konferencji, prezentacji wystaw, dział opracowania zbiorów oraz pomieszczenia socjalne dla personelu.

Księgozbiór filii liczy obecnie ponad 40 tysięcy woluminów, z czego większość stanowi – gromadzona zgodnie z profilem placówki – literatura pedagogiczna, psychologiczna i socjologiczna. W zbiorach biblioteki znajdują się ponadto broszury, dokumenty audiowizualne oraz ponad 2 tysiące roczników czasopism pedagogicznych i metodycznych dla nauczycieli. W placówce zatrudnionych jest obecnie 4 nauczycieli bibliotekarzy. Filia posiada bogaty warsztat informacyjny, na który składają się tradycyjne katalogi kartkowe oraz w trakcie tworzenia – katalog komputerowy opracowywany w programie LIBRA 2000 (od 2009 r.). Cennym źródłem informacji dla czytelników są szeroko rozbudowane kartoteki: metodyczna wg przedmiotów nauczania, zagadnieniowa z zakresu pedagogiki, oświaty i wychowania, psychologii, socjologii, bibliotekarstwa oraz kartoteka materiałów repertu-

arowych. Biblioteka gromadzi także wycinki prasowe dotyczące historii oświaty w Jaworznie. Na stronie internetowej biblioteki czytelnicy znajdują wykazy nowości, tematyczne zestawienia bibliograficzne i edukacyjne materiały informacyjne. Mają również możliwość korzystania z katalogu komputerowego online oraz z zasobów cyfrowych na platformie książek elektronicznych IBUK LIBRA.

PBW w Katowicach Filia w Jaworznie realizuje działania na rzecz lokalnego środowiska wspomagające pracę placówek oświatowych i opiekuńczo-wychowawczych, nauczycieli, studentów oraz uczniów. W bibliotece odbywają się szkolenia, warsztaty metodyczne oraz konferencje i seminaria dla nauczycieli organizowane we współpracy z Regionalnym Ośrodkiem Doskonalenia Nauczycieli "WOM" w Katowicach – od 2008 r. oraz z Regionalnym Ośrodkiem Metodyczno-Edukacyjnym "Metis" w Katowicach – od 2011 r.

Biblioteka wspomaga również biblioteki szkolne. Obchody *Międzynarodowego Miesiąca Bibliotek Szkolnych*, warsztaty szkoleniowe dla bibliotekarzy szkolnych, konkursy czytelnicze, lekcje biblioteczne i wystawy prac uczniów to przykłady działań podejmowanych we współpracy z jaworznickimi nauczycielami bibliotekarzami. Od roku szkolnego 2015/2016 odbywają się w bibliotece cykliczne spotkania instruktazowo-szkoleniowe z nauczycielami bibliotekarzami w ramach sieci współpracy i samokształcenia. Ich celem jest promowanie i wspieranie rozwoju czytelnictwa wśród uczniów, a także aktywizacja zawodowa bibliotekarzy szkolnych. Efektem twórczej pracy uczestników sieci było m.in. zorganizowanie w 2016 r. międzyszkolnego konkursu na prezentację multimedialną pt. *Książki, które polecam*, w którym brali udział uczniowie z 20 jaworznickich placówek oświatowych. Ponadto bibliotekarze filii często uczestniczą w pracach komisji konkursowych organizowanych przez placówki oświatowe, a także udostępniają materiały dydaktyczne przydatne w pracy bibliotekarzy szkolnych.

Niezwykle ważną formą działalności filii jest promocja czytelnictwa. W 2009 r. placówka uruchomiła jedną z pierwszych na terenie Jaworzna półek bookcrossingowych. Biblioteka uczestniczy w ogólnopolskich cyklicznych akcjach czytelniczych: Tydzień Bibliotek, Narodowe Czytanie, Ogólnopolskie Wybory Książek, Ogólnopolski Tydzień Czytania Dzieciom, Dzień Głośnego Czytania, Światowy Dzień Pluszowego Misia, Międzynarodowy Dzień Książki Dziecięcej oraz Międzynarodowy Dzień Książki i Praw Autorских. Udział w obchodach Roku Czytelnika 2014, imprezy czytelnicze dla najmłodszych, międzyszkolne konkursy pięknego czytania: *Czytam z Energią o Energii* (organizowany w latach 2010-2014 konkurs dla uczniów szkół podstawowych łączący elementy edukacji ekologicznej i pedagogiki zabawy), *Mistrz Pięknego Czytania* (konkurs w ramach projektu Październikowy Festiwal Bibliotek Szkolnych), projekt edukacyjny *Moja książeczka* (adresowany do jaworznickich przedszkolaków i uczniów klas początkowych), cykl spotkań literackich z uczniami pt. *Biblioteka pod Chmurką* – to tylko niektóre z form upowszechniania czytelnictwa wśród dzieci i młodzieży. Poza tradycyjną działalnością biblioteczną, filia PBW podejmuje często niekonwencjonalne działania mające na celu popularyzację biblioteki i czytelnictwa w lokalnym środowisku. Przykładem jest udział placówki w latach 2012-2014 w ogólnopolskim rajdzie rowerowym bibliotekarzy, czytelników oraz miłośników książek *Odjazdowy Bibliotekarz*, który przebiegał ścieżkami rowerowymi Jaworzna.

Biblioteka aktywnie propaguje edukację ekologiczną, europejską i regionalną. W 2012 r. placówka przyłączyła się do ogólnopolskiego programu edukacji ekologicznej Klubu Gaja pod nazwą *Święto Drzewa*, organizując akcję sadzenia drzew na terenie naszego miasta (*55 jaworów na 55-lecie Biblioteki Pedagogicznej w Jaworznie 1957-2012*), w której wzięły udział wszystkie jaworznickie szkoły i przedszkola. Za tę inicjatywę biblioteka została uhonorowana przez Klub Gaja nagrodą Czarodziejskiego Drzewa. W ramach popularyzacji wiedzy o Unii Europejskiej w 2009 r. odbyło się w filii pierwsze na terenie Jaworzna Miejskie Forum Szkolnych Klubów Europejskich, a rok później – Międzyszkolny Konkurs Plastyczny na plakat pod hasłem *Dzień Europejski w mojej szkole*, objęty patronatem przez

Regionalne Centrum Informacji Europejskiej w Katowicach. Upowszechnianie wiedzy o swoim mieście i regionie to równie ważny aspekt działalności placówki. Biblioteka posiada bogate zbiory książek, broszur i czasopism dotyczących Jaworzna i regionu śląskiego. W filii zrealizowano autorski program edukacji regionalnej, skierowany do uczniów szkół podstawowych pt. *Jaworzno – moja mała ojczyzna*, a także całoroczny cykl zajęć w formie kursu dla nauczycieli bibliotekarzy *Człowiek potrzebuje korzeni i skrzydeł. Edukacja regionalna*, zorganizowany przez ROM-E "Metis" w Katowicach. Ciekawą inicjatywą było przeprowadzenie w 2015 r. Ogólnomiejskiego Konkursu Plastycznego na ilustrację ulubionej legendy dotyczącej naszego miasta pt. *Czy znasz legendy o Jaworznie?*, w którym uczestniczyli uczniowie klas IV-V szkół podstawowych. Dzięki aktywnej współpracy filii z Wydziałem Instruktażowo-Metodycznym Edukacji Regionalnej PBW w Katowicach od 2008 r. nasi czytelnicy mogli poszerzyć swoją wiedzę uczestnicząc w wykładach i pokazach slajdów o tematyce regionalnej.

Funkcja edukacyjna biblioteki przejawia się także w promowaniu utalentowanej jaworznickiej młodzieży. W 2011 r. filia przyłączyła się do obchodów *Roku Odkrywania Talentów* – ogólnopolskiej akcji MEN, prezentując na pozaszkolnym forum pasje i osiągnięcia uczniów o nieprzeciętnych zdolnościach artystycznych i sportowych, a także laureatów olimpiad i konkursów przedmiotowych. Od 2013 r. placówka jest gospodarzem etapu rejonowego Wojewódzkiego Konkursu Biblijnego dla szkół z udziałem uczniów szkół podstawowych i gimnazjów, organizowanego we współpracy z diecezjalnym doradcą metodycznym religii oraz jaworznickimi katechetami. W 2016 r. Biblioteka zainicjowała współpracę ze stowarzyszeniem Jaworznicka Grupa Użytkowników Linuksa (JLUG) oraz Centrum Kształcenia Zawodowego i Ustawicznego w Jaworznie, w ramach której odbywają się w filii bezpłatne warsztaty informatyczne z cyklu *Kreatywna Technologia*, adresowane głównie dla uczniów szkół ponadgimnazjalnych, zainteresowanych systemem GNU/Linux oraz grafiką komputerową i elektroniką.

Ważną sferą działalności biblioteki jest współpraca z lokalnymi instytucjami oświatowymi. W ramach porozumienia z Poradnią Psychologiczno-Pedagogiczną od 2008 r. filia wielokrotnie współuczestniczyła w organizacji konferencji metodycznych, porad i szkoleń w zakresie doradztwa edukacyjno-zawodowego oraz pracy z uczniem szczególnie zdolnym, skierowanych do pedagogów i szkolnych doradców zawodowych, a także seminariów i konkursów zawodoznawczych dla uczniów planujących ścieżki kariery. Z kolei w ramach współpracy z Jaworznickim Forum Doradztwa Zawodowego oraz Powiatowym Urzędem Pracy w Jaworznie, biblioteka aktywnie uczestniczyła w obchodach Ogólnopolskiego Tygodnia Kariery – akcji skierowanej do osób potrzebujących porady przy planowaniu nauki, pracy i kariery. Od 2009 r. placówka współpracuje przy organizacji konkursów oraz wystaw prac plastycznych jaworznickich uczniów i przedszkolaków, a także warsztatów dla doradców zawodowych i pedagogów z zakresu doradztwa edukacyjno-zawodowego.

Filia podejmuje również działania na rzecz pensjonariuszy Środowiskowego Domu Samopomocy i Domu Pomocy Społecznej oraz podopiecznych Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Jaworznie organizując zajęcia biblioterapeutyczne, głośne czytanie i inne formy wspierania osób niepełnosprawnych oraz dzieci z rodzin dysfunkcyjnych na terenie naszego miasta. Od 2009 r. datuje się współpraca biblioteki z Sekcją Emerytów i Rencistów jaworznickiego oddziału ZNP, a od 2010 r. – z Uniwersytetem Trzeciego Wieku. W jej ramach emerytowani nauczyciele oraz słuchacze UTW wielokrotnie uczestniczyli w wykładach i prelekcjach na temat historii literatury, książki i oświaty, psychologii, zdrowego odżywiania czy też oszczędnego gospodarowania paliwami gazowymi i energią elektryczną.

Biblioteka realizuje także funkcje kulturalne poprzez organizację spotkań, prelekcji i wystaw oraz innych form aktywizacji intelektualnej i kulturalnej mieszkańców Jaworzna. Jedną z ważniejszych ekspozycji była prezentowana w 2009 r. wystawa książki niekonwencjonalnej pt. *Liberatura. Nowe formy książki*, zrealizowana we współpracy z Małopolskim

Instytutem Kultury w Krakowie. Inne ciekawe wystawy to m.in.: decoupage, sleeveface, prace plastyczne wykonane przez dzieci i młodzież autystyczną z okazji Światowego Dnia Autyzmu, prace plastyczne jaworzničkih przedszkolaków oraz fotografie i plakaty zaprojektowane przez uczniów ZSP nr 5. W 2013 r. filia przygotowała spotkanie poetyckie pt. *Majówka z Julkiem T.*, podczas którego wiersze Tuwima recytowali uczniowie i przedszkolaki wspomagani przez aktora i reżysera Dariusza Wiktorowicza z rodziną oraz Teatralną Grupę Wielozadaniową z Teatru Sztuk w Jaworznie. W 2017 r. biblioteka zorganizowała cykl spotkań literackich z jaworzničką poetką, panią Alicją Dudek. W placówce odbyło się również wiele wykładów i prelekcji dla mieszkańców naszego miasta, m.in. na temat małopolskich skansenów, twórczości J. Słowackiego, działalności L. Rydla i księdza S. Stojałowskiego, podróży Sienkiewicza, historii książki i kultury japońskiej.

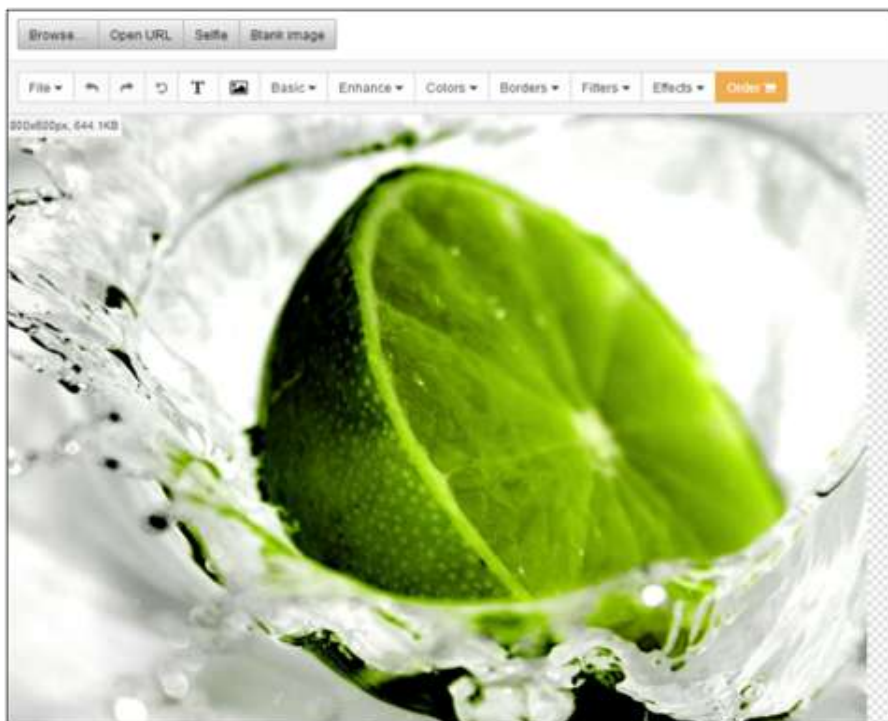
PBW w Katowicach Filia w Jaworznie przez 60 lat swojego istnienia, dzięki pracy i zaangażowaniu wielu bibliotekarzy, stała się znaczącą instytucją na mapie oświatowej Jaworzna, realizującą zadania często wykraczające poza tradycyjnie rozumianą działalność biblioteczną. Pojawienie się nowych mediów, ekspansja Internetu to z jednej strony zagrożenie dla funkcjonowania biblioteki, a z drugiej szansa na jej dalszy rozwój, dzięki możliwościom jakie stwarzają nowoczesne technologie informacyjne w połączeniu z fachową obsługą ze strony kompetentnych i życzliwych każdemu czytelnikowi bibliotekarzy.

SIECIOW@NIE

Anna Marcol*Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka im. Józefa Lompy w Katowicach***OBRÓBKA FOTOGRAFII W APLIKACJI FREEONLINEPHOTOEDITOR.COM**

FreeOnlinePhotoEditor.com to bezpłatna aplikacja do obróbki zdjęć, dostępna pod adresem <https://www.freeonlinephotoeditor.com>. Nie wymaga rejestracji i logowania. Jest prosta i intuicyjna w obsłudze, a pracę z fotografią można rozpocząć bezpośrednio po otwarciu strony.

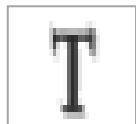
Nad oknem edycyjnym znajdują się cztery klawisze umożliwiające: pobranie zdjęcia, które jest zapisane np. na pulpicie komputera (**Browse**) lub z Internetu (**Open URL**), jego wykonanie za pomocą kamery internetowej (**Selfie**) lub otwarcie pustego szablonu, który można wypełnić tekstem i obrazem (**Blank image**).

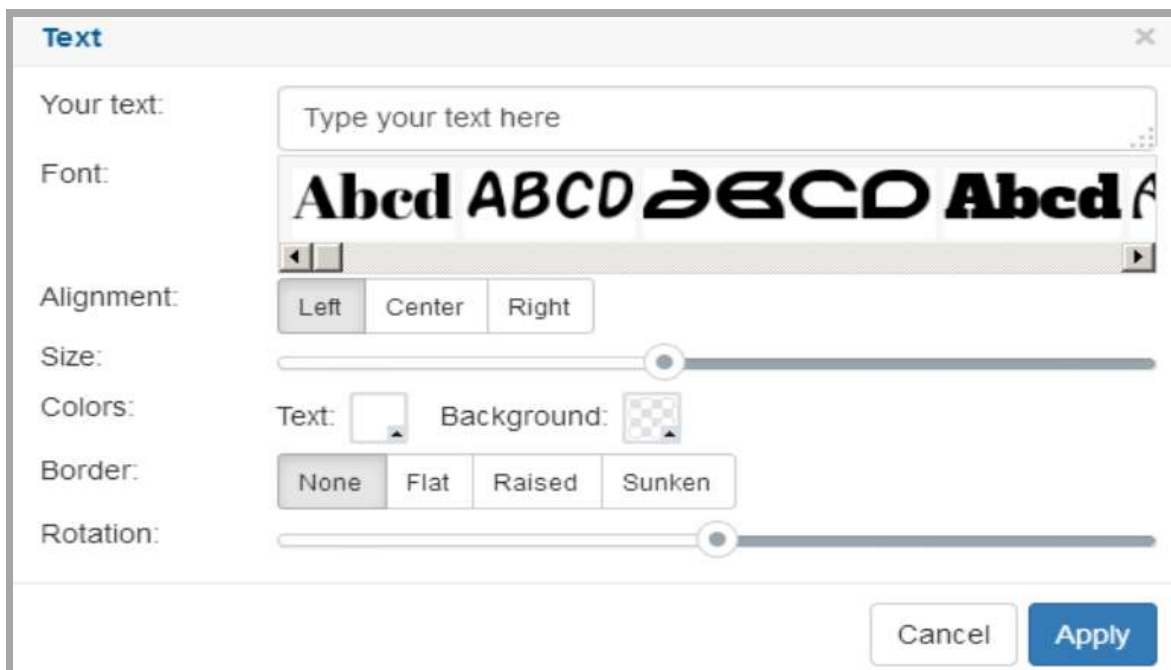
W tym przypadku wybrano fotografię pobraną z serwisu Pixabay (dostępną na licencji CC0), za pomocą pierwszej opcji. Kiedy zdjęcie pojawiło się w polu edycyjnym, przystąpiono do jego obróbki, dzięki znajdującym się nad nim klawiszom.

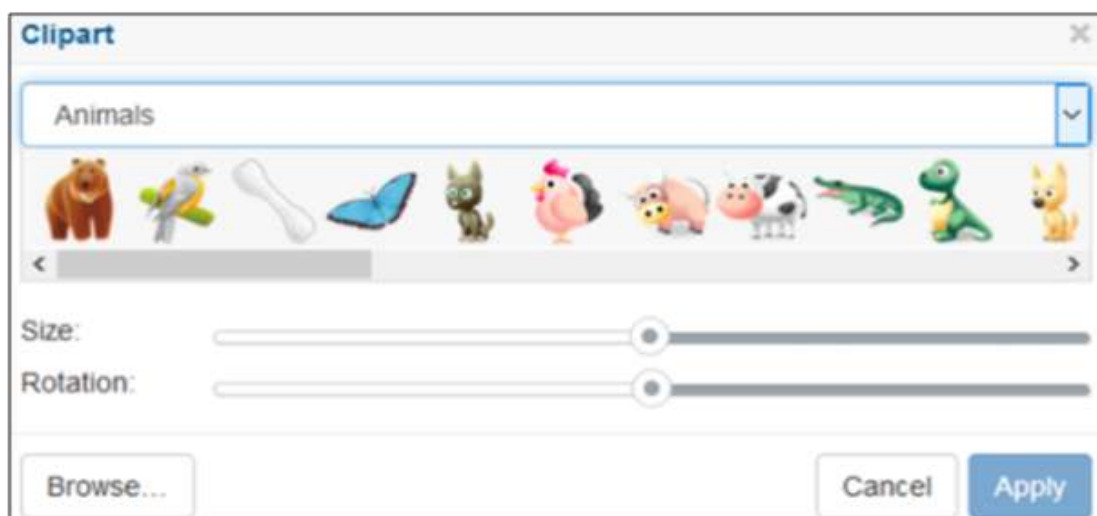
Na listwie znajdziemy strzałki (obok klawisza File), które pozwalają cofnąć się do wcześniejszych lub kolejnych kroków edycji.

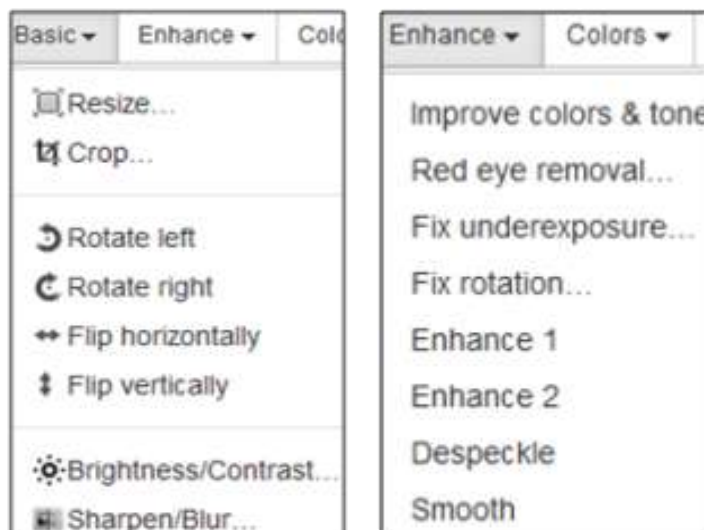
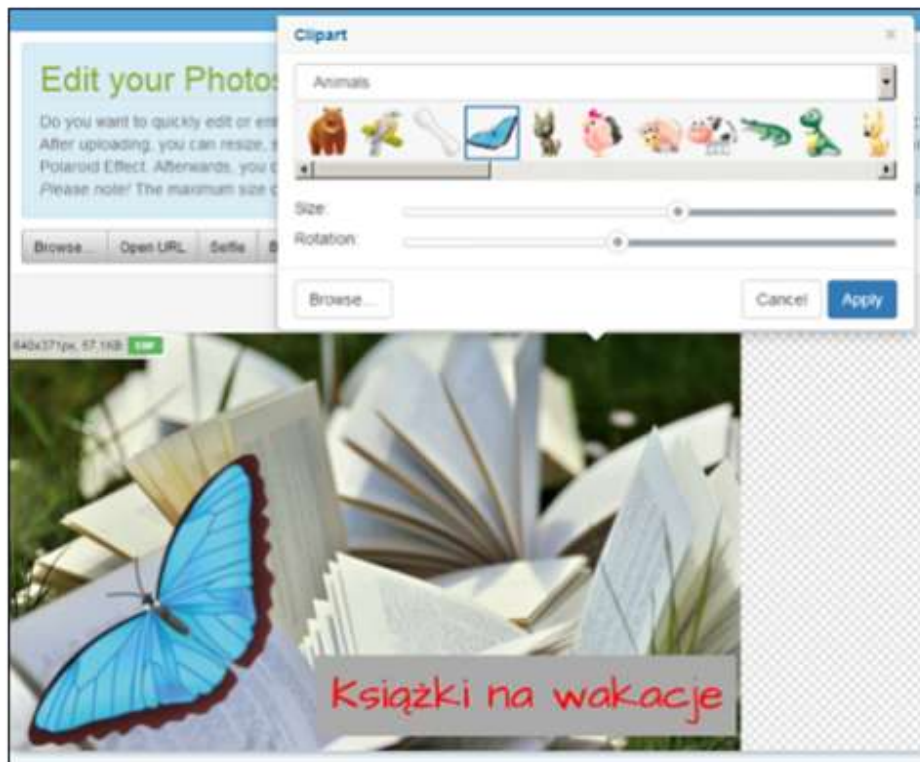

Za pomocą ikonki **T** dodajemy tekst. Wpisujemy go do pola **Your text** (w miejsce słów: *Type your text here*). Możemy zmienić krój czcionki (**Font**), zdecydować, jakie będzie rozmieszczenie tekstu (**Alignment**), wybrać jego rozmiar (**Size**) i barwę (**Colors – Text**) oraz kolorystykę tła (**Colors – Background**). Tło można obramować (**Border**), a cały tekst odpowiednio odwrócić (**Rotation**). Należy pamiętać o jego zatwierdzeniu (**Apply**) lub ewentualnym odwołaniu polecenia (**Cancel**).

Dzięki ikonce z obrazkiem dodajemy cliparty z wybranej kategorii (zwierzęta, strzałki, budynki, ubrania, jedzenie, ogólne, święta, dom, multimedia, biuro, przyjęcie, ludzie, transport, media społecznościowe). Wybrany clipart (należy w niego kliknąć) pojawi się na fotografii. Można go powiększyć i obrócić, a następnie zatwierdzić za pomocą klawisza **Apply**. Istnieje także możliwość wgrzywania własnych materiałów dzięki klawiszowi **Browse**.

W zakładce **Basic** znajdziemy klawisze umożliwiające: zmianę rozmiaru zdjęcia (**Resize**), jego przycięcie (**Crop**) oraz odwrócenie w lewą (**Rotare left**) lub prawą (**Rotare right**) stronę. Można też zastosować efekt odbicia w poziomie (**Flip horizontally**) lub pionie (**Flip vertically**), poprawić jasność i kontrast (**Brightness/Contrast**) oraz ostrość i rozmycie (**Sharpen/Blur**).

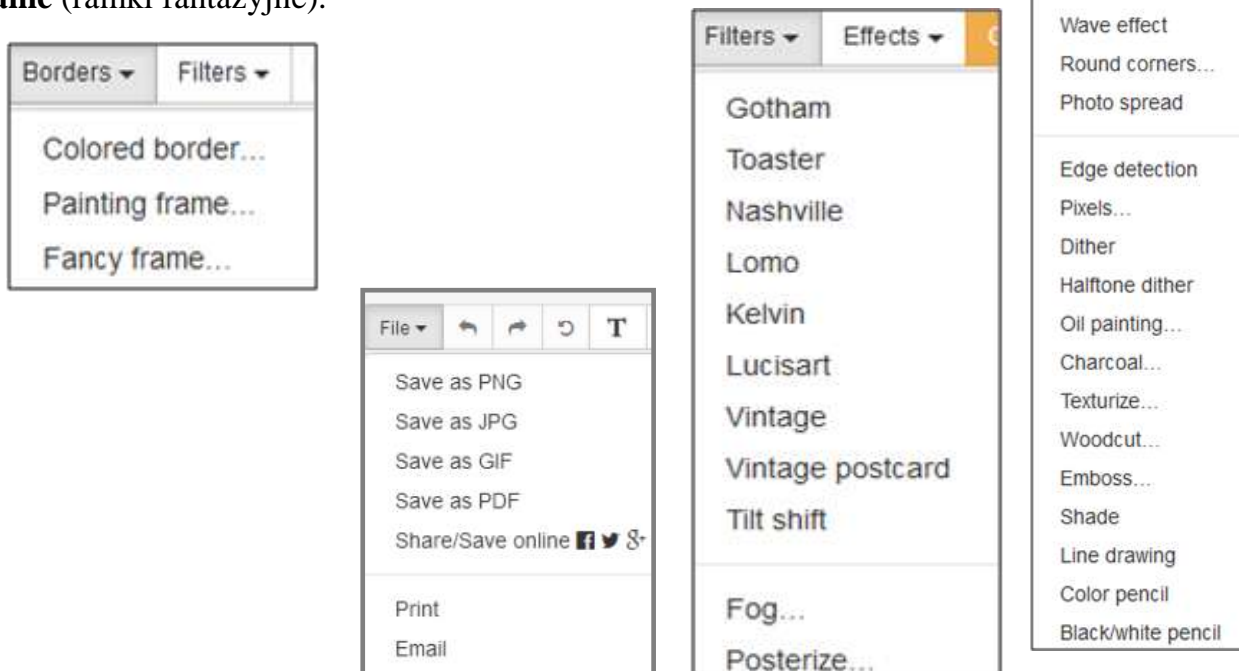
Za pomocą opcji umieszczonych w karcie **Enhance** poprawimy kolory i tonację fotografii (**Improve colors & tone**), zredukujemy efekt czerwonych oczu (**Red eye removal**) oraz ulepszymy naświetlenie (**Fix underexposure**). Możemy także: poprawić jej obrót (**Fix rotation**), skorzystać z dwóch propozycji uwydatnienia obrazu (**Enhance 1**, **Enhance 2**), zredukować szum (**Despeckle**) oraz dokonać tzw. wygładzenia (**Smooth**).

Dział **Colors** zawiera klawisze umożliwiające zmianę barw. Za ich pośrednictwem zamienimy np. kolorową fotografię na czarno-białą lub uzyskamy efekt sepia.

Opcje pozwalające na nałożenie filtrów oraz uzyskanie wybranych efektów wizualnych znajdziemy w kartach – **Filters** i **Effects**.

Edytowaną fotografię można obramować. W dziale **Borders** udostępniono trzy rodzaje ramek – **Colored border** (otoczenie fotografii różnymi kolorami), **Painting frame** (ramki przypominające rami obrazów), **Fancy frame** (ramki fantazyjne).

W górnym prawym rogu listwy znajdziemy klawisz **File**. Za jego pomocą zapisujemy zdjęcie w różnych formatach (PNG, JPG, GIF, PDF), dzielimy się nim online, drukujemy lub wysyłamy mailem.

Po jego zapisaniu w formacie JPG możemy uzyskać taki efekt, jak na poniższej fotografii.

Twórcy usługi przewidzieli także możliwość zamieszczenia opracowanej fotografii na różnych produktach (usługa komercyjna, dostępna po wybraniu klawisza **Order**).

Anna Marcol

Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka im. Józefa Lompy w Katowicach

ZAGRAJ W „PUZZLE ONLINE”!

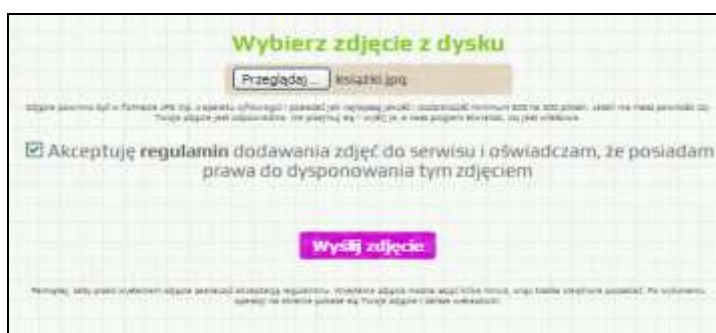
Puzzle online to polskojęzyczne, bezpłatne narzędzie internetowe do tworzenia układanek z własnych zdjęć lub zaproponowanych fotografii. Korzystanie z serwisu nie wymaga rejestracji i logowania.

Tworzenie puzzli na bazie własnego zdjęcia można opisać w kilku punktach.

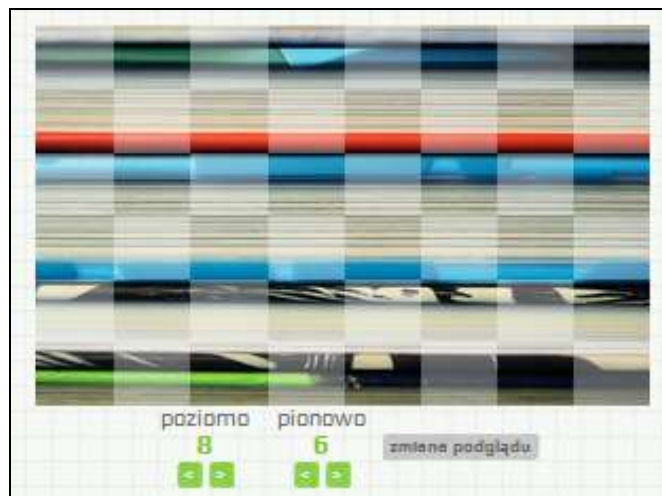
1. Otwieramy stronę <http://www.ipuzzle.pl/>. W prawym menu wybieramy zakładkę **Puzzle ze zdjęcia**.

2. Wgrywamy fotografię z własnego dysku za pomocą klawisza **Przeglądaj** (w tym przypadku jest to fotografia z książkami). Twórcy programu zalecają, aby była to ilustracja dobrej jakości w formacie JPG (o rozdzielczości wynoszącej przynajmniej 600 na 300 pikseli). Program automatycznie stwierdzi, czy spełnia stawiane wymagania. Przed kliknięciem w klawisz **Wyślij zdjęcie** musimy także zaakceptować regulamin i oświadczyć, że nie łamiemy prawa autorskiego.

3. Kiedy zdjęcie poprawnie prześlemy na serwer, decydujemy na ile kawałków zostanie pocięte. Liczbę elementów ustalamy za pomocą strzałek (poziomo, pionowo). Dysponujemy także podglądem, dzięki któremu możemy określić poziom trudności i ocenić, czy układanka nie będzie zbyt trudna dla uczniów.

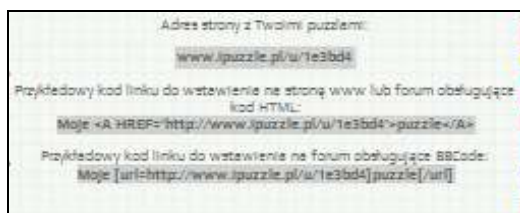
4. W tym przypadku będą to puzzle składające się z 15 części. Aby przejść do kolejnego etapu prac, klikamy w przycisk **Dalej**.

5. Na ekranie pojawi się formularz, do którego wpisujemy tytuł zdjęcia. Podajemy także opis (opcjonalnie) oraz informacje o autorze i ponownie klikamy w przycisk **Dalej**.

 A screenshot of a form titled 'Dodawanie zdjęcia'. It contains three input fields: 'Tytuł zdjęcia' with the value 'Książki', 'Opis zdjęcia' (empty), and 'Osoba dodająca zdjęcie' with the value 'Ania'. Below the 'Opis' field is a small note: 'Możesz użyć spacji i znaków specjalnych'. Below the 'Osoba' field is another note: 'Możesz użyć znaków specjalnych'. At the bottom of the form is a purple button labeled 'Dalej >>'.

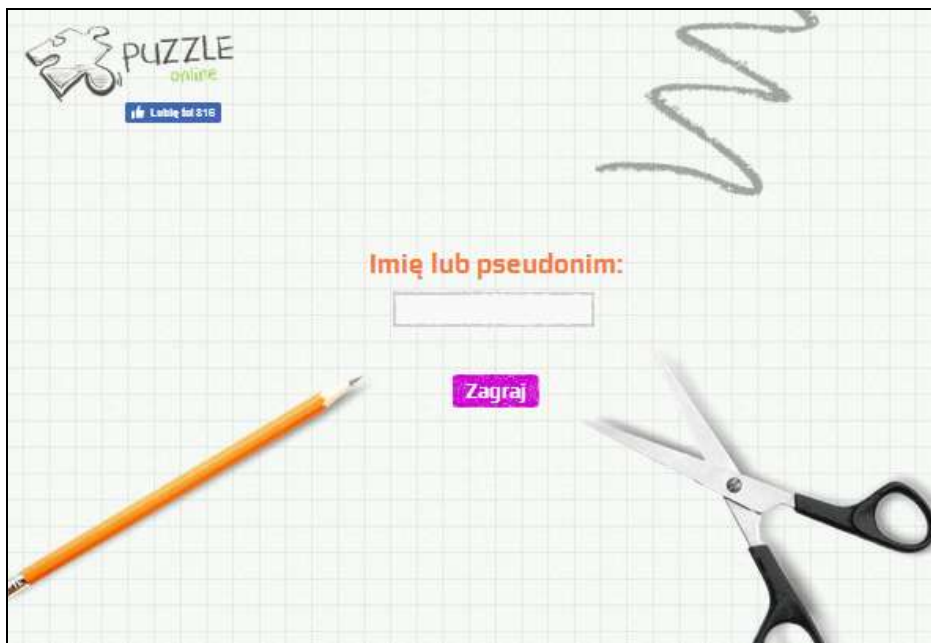
6. Jeżeli wszystko przebiegnie pomyślnie, pojawi się link do zapisanej układanki (ten adres podajemy uczniom). Ćwiczenie można także zamieścić na forum, blogu bądź stronie internetowej za pomocą odpowiednich kodów.

7. Teraz warto sprawdzić, czy puzzle działają poprawnie i zobaczyć, jak wyglądają od strony gracza, który będzie je układał. Klikamy w adres, pod którym zapisano układankę. Wówczas pojawi się miniaturka zdjęcia oraz klawisz **Ułóż puzzle**.

8. Po jego wybraniu na ekranie zobaczymy okno, do którego wpisujemy swoje imię lub pseudonim, a następnie wybieramy klawisz **Zagraj**.

Warto dodać, że na stronie <http://www.ipuzzle.pl/> znajdziemy także odnośniki do wielu gotowych puzzli, opublikowanych przez innych użytkowników, które można układać samodzielnie lub we współpracy z innymi graczami.

Z PRAKTYKI BIBLIOTEKARZA

Elżbieta Koryczan*Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka im. Józefa Lompy w Katowicach
Filia w Rudzie Śląskiej***JAK CZYTANIE ZMieniŁO ŚWIAT – CZYLI CZY CZYTANIE
JEST NAM POTRZEBNE?**

Od 2015 roku w rudzkiej filii Pedagogicznej Biblioteki Wojewódzkiej w Katowicach działa sieć współpracy i samokształcenia nauczycieli bibliotekarzy miasta Ruda Śląska. W czasie cyklicznych spotkań (mniej więcej raz na 2 miesiące) nauczyciele bibliotekarze mają okazję wymienić się przykładami dobrych praktyk, wziąć udział w warsztatowych szkoleniach i prelekcjach dotyczących pracy bibliotekarskiej oraz zaplanować wspólne działania, np. przy realizacji Narodowego Programu Rozwoju Czytelnictwa. Jako biblioteka aktywnie wspieramy nauczycieli na każdym etapie realizacji tego programu. W roku szkolnym 2016/2017 zostałam poproszona przez bibliotekarzy szkół ponadgimnazjalnych w Rudzie Śląskiej o wygłoszenie prelekcji, która uświadomiła uczniom, jak ważna jest w naszym życiu umiejętność czytania. Prośba zaowocowała przygotowaniem prezentacji: *Jak czytanie zmieniło świat – czyli czy czytanie jest nam potrzebne?*

Kiedy pytam uczniów, co to znaczy umieć czytać, większość uznaje, że to pytanie jest banalne. Z drugiej strony mają problem ze zdefiniowaniem pojęcia. Bo co to znaczy, że dziecko uczy się czytać – poznaje literki, uczy się je wymawiać, łączyć w sylaby i wyrazy, a następnie całe zdania? Wtedy proponuję im eksperyment: pokazuję hymn Węgier i proszę o przeczytanie. Tekst jest napisany w alfabecie łacińskim. Teoretycznie wiemy więc, jak wymawiać litery i wyrazy. Zadaję kolejne pytania: umiecie czytać po węgiersku czy nie? Czy wystarczy znać litery, łączyć je w wyrazy i zadania, żeby umieć czytać?

Otóż nie umiemy czytać po węgiersku, ponieważ nie znamy tego języka! Znajomość liter i sposobu ich wymawiania to jeszcze nie jest czytanie. Tu docieramy do sedna: istotą i sensem czytania jest ROZUMIENIE. Czytamy po to, by dowiedzieć się, jaki przekaz został „zakodowany” za pomocą liter lub innych symboli graficznych. Nie czytamy po to, by wydobywać dźwięki. Zatem co to jest czytanie?

CZYTANIE JEST TO OKODOWYWANIE – CZYLI ZROZUMIENIE – SENSU ZAPISANEGO ZA POMOCĄ ZNAKÓW GRAFICZNYCH.

Fot. G. Fojcik.

Następnie proponuję uczniom małą lekcję historii, aby uświadomili sobie, jak niezwykłą umiejętnością jest czytanie. Staram się pokazać historię ludzkości jako historię rozwoju ludzkiego komunikowania się. Badacze określają historię gatunku ludzkiego na około 100 milionów lat ewolucji człowieka. Mniej więcej 5 milionów lat temu – wykształciła się mowa, która pozwoliła naszym przodkom na doskonalszą wymianę myśli, uwzględniającą wydarzenia przeszłe i przewidywane. Nie zapewniały tego wcześniejsze, prymitywne formy komunikowania się za pomocą sygnałów dźwiękowych. Kolejnym wielkim osiągnięciem ludzkiego umysłu – około 5 tysięcy lat temu – był wynalazek pisma, który dał możliwość utrwalenia myśli i rozdzielenia w czasie momentu ich formułowania, czyli KODOWANIA przez piszącego oraz ODKODOWYWANIA przez czytającego. Dzięki wynalazkowi pisma stało się możliwe gromadzenie dorobku umysłowego kolejnych pokoleń.

W kolejnym punkcie staram się uświadomić uczniom fakt, że znajomość pisma i umiejętność jego odczytywania były przez kilka tysięcy lat zarezerwowane dla nielicznych wtajemniczonych. Nawet nowożytni władcy często jeszcze korzystali z usług nadwornych pisarzy, którzy w ich imieniu pisali listy i dekryty oraz odczytywali im korespondencję. Następnie pokazuję, jak przełomowym wynalazkiem było wynalezienie druku przez Jana Gutenberga ok. 1445 roku. W kolejnych stuleciach ludzie zaczęli dostrzegać i wykorzystywać niezwykle możliwości, jakie dawały pismo i druk. Umiejętność czytania i pisanie stała się coraz bardziej pożądana i powszechna. Powoli rodzi się potrzeba czytania dla przyjemności. Na dworach, w salonach, w wielu domach głośne czytanie zagościło jako popularne zajęcie towarzyskie dla dorosłych, a następnie także przyjemność dla dzieci.

Fot. A. Macior.

Później pokazuję krótką historię rozwoju nauki czytania i pisania. W Polsce od czasu średniowiecza istniały szkoły parafialne, w których młodzież męska uczyła się tej ważnej sztuki, a od XVII wieku na tak zwanych pensjach z tego dobrodziejstwa zaczęły korzystać również dziewczęta. Podkreślam także fakt, że dostęp do nauki czytania i pisania jeszcze 100 lat temu nie był oczywistością. Dopiero po II wojnie światowej realizowano w całym kraju program alfabetyzacji społeczeństwa, słusznie uznając, że czytelnictwo jest najlepszą gwarancją podniesienia jakości życia.

Tak oto dochodzimy do XX wieku, kiedy cywilizacja uczyniła kolejny krok – wynaleziono telewizję, komputer i Internet, które zrewolucjonizowały nasze życie, przynosząc niemal nieograniczony dostęp do informacji i rozrywki. Ludzie dobrowolnie i masowo odwrócili się od tego, co rozwija i wzbogaca. Skierowali swoją uwagę w stronę tego, co nie wymaga wysiłku, a jest powszechnie dostępne i atrakcyjne. Nie ma się czemu dziwić, ponieważ natura ludzka jest zorientowana na osiąganie celów przy jak najmniejszym nakładzie pracy. Wcześniej tylko czytanie książek zapewniało dostęp do wiedzy! W tym momencie wyraźnie podkreślam, jak wysoka może być cena naszego lenistwa. Płacimy za nie przyzwoleniem na oddanie komuś własnego umysłu, zgodą na powierzchowność otrzymanych informacji, brakiem wyobraźni i umiejętności społecznych oraz zanikiem krytycznego i analitycznego myślenia. A przecież o tym, że czytanie książek niesie ze sobą szereg korzyści, wiedzą wszyscy! Dlaczego zatem temu przyjemnemu i rozwijającemu zajęciu poświęca się tak mało ludzi? Jedynie 10% z nas czyta więcej niż 7 książek rocznie!

Dlatego w kolejnych punktach mojej prezentacji przedstawiam i omawiam (z użyciem zabawnych przykładów) 10 powodów, dla których warto czytać książki każdego dnia. Oto one:

CZYTANIE:

- to świetne ćwiczenie dla naszego mózgu,
- wzbogaca słownictwo,
- rozwija empatię,
- ułatwia pisanie,
- poprawia koncentrację i pamięć,
- rozwija wyobraźnię i analityczne myślenie,

- **buduje poczucie własnej wartości i dodaje seksapilu,**
- czyni świetnym rozmówcą,
- redukuje stres i ułatwia zasypianie,
- może uchronić przed Alzheimerem.

Do tej pory prelekcje zostały przedstawione w trzech rudzkich szkołach ponadgimnazjalnych – w ZSP nr 2, ZSP nr 4 oraz ZSP nr 6. Cieszyły się dużym zainteresowaniem i myślę, że chociaż w pewnej mierze zaowocowały zwiększoną liczbą wypożyczonych książek, które biblioteki szkolne zakupiły w ramach realizacji Narodowego Programu Rozwoju Czytelnictwa.

Podczas przygotowywania prezentacji korzystałam z następujących źródeł:

Bibliografia:

1. Koźmińska Irena, Olszewska Elżbieta, *Wychowanie przez czytanie*, Świat Książki, Warszawa 2010.
2. Truskolaska Justyna, *Wychować miłośnika książki*, Maternus Media, Tychy 2007.

Netografia:

- <http://www.bookhunter.pl/artukul/4/10-powodow-dla-ktorych-warto-czytac-ksiazki-kazdego-dnia>
- <http://www.hellozdrowie.pl/blog-ksiazka-na-stres>
- <http://stylzycia.newsweek.pl/co-daje-czytanie-dlaczego-czytanie-ksiazek-jest-wazne-przyczyny,artykuly,355526,1.html>
- <http://www.blog.tolle.pl/dlaczego-warto-czytac>
- <http://zielonyszlak.com.pl/zdrowe-cialo-i-umysl/242-ksiazka-a-rozwoj-czyli-jak-czytanie-udoskonala-czlowieka>
- http://wyborcza.pl/TylkoZdrowie/1,137474,17315277,11_powodow_zeby_czytac_ksiazki.html
- http://tipy.interia.pl/artukul_13598,6-powodow-dla-ktorych-warto-czytac.html

Lucyna Jabłeka

Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka im. Józefa Lompy w Katowicach

Filia w Pszczynie

ZAWODY ZWIĄZANE Z KSIĄŻKĄ

KONSPEKT LEKCJI BIBLIOTECZNEJ DLA UCZNIÓW KLAS 1-3 SZKOŁY PODSTAWOWEJ

Czas trwania: 45 min.

Cele zajęć:

- **Cel główny:** Zapoznanie uczniów z zawodami związanymi z tworzeniem i rozpowszechnianiem książek.
- **Cele operacyjne – uczeń:**
 - zna pojęcia: pisarz, redaktor, wydawca, ilustrator, drukarz, bibliotekarz, księgarz, antykwariusz, introligator, mól książkowy, biały kruk, mądra sowa,
 - słucha ze zrozumieniem wiersza i wypowiada się na temat jego treści.

Formy pracy:

- pogadanka,
- pokaz.

Środki dydaktyczne:

- prezentacja multimedialna w programie MS PowerPoint wyświetlana za pomocą rzutnika z komputera lub na tablicy interaktywnej,
- teksty wierszy – Czesława Janczarskiego *W księgarni* i Lucyny Krzemienieckiej *Książeczka*,
- nagranie piosenki *Książeczka*.

Przebieg zajęć:

- Powitanie uczniów, przedstawienie się i podanie tematyki zajęć.
- Wysłuchanie w ciszy i skupieniu, z zamkniętymi oczami, czytanego przez nauczycielkę wiersza Czesława Janczarskiego *W księgarni* – utwór ten można znaleźć w tomie *Pegazem przez rok szkolny* (zob. bibliografia). Wyobrażanie sobie jego treści.
- Rozmowa na temat przeczytanego wiersza – o jakim miejscu opowiada i do czego zachęca.
- Rozmowa o znanych uczniom zawodach, np. wykonywanych przez ich rodziców.
- Oglądanie na prezentacji plasz dotyczących zawodów związanych z książką – pisarz, redaktor, wydawca, ilustrator, drukarz, bibliotekarz, księgarz, antykwariusz, introligator. Omówienie, czym zajmują się konkretne osoby.
- Zwierzęta, które kojarzą się z książkami i biblioteką – wprowadzenie i wyjaśnienie pojęć „mól książkowy”, „biały kruk” i „mądra sowa”.

- Wysłuchanie wiersza Lucyny Krzemienieckiej *Książeczka*.
- Wysłuchanie nawiązującej do jego treści piosenki Ewy Bem, ćwiczenia ruchowe (zob. załącznik).
- Podsumowanie wprowadzonych treści. Rozmowa na temat najciekawszych spośród poznanych zawodów.
- Podziękowanie za spotkanie i pożegnanie dzieci.

Bibliografia:

1. Janczarski Cz., *W księgarni*, [w:] *Pegazem przez szkolny rok: wybór*, pod red. A. Ponieckiej-Piekutowskiej, Warszawa: Młodzieżowa Agencja Wydawnicza, 1982, s. 130-131.
2. Maj M., Wnuk-Przegalińska A., *Scenariusz pasowania na czytelnika* [on-line], dostęp: <http://www.edukacja.edux.pl/p-5458-scenariusz-pasowania-na-czytelnika.php> [20.10.2017].

ZAŁĄCZNIK: Ruchowa interpretacja wiersza „Książeczka” L. Krzemienieckiej.

W książeczce płynie rzeczka,	(wykonanie rękami ruchu fal)
w książeczce szumi las.	(naśladowanie kołyszących się drzew)
W prześlicznych tych książeczkach	(rozłożenie dłoni, jak książki)
tysiące przygód masz.	(podniesienie i rozłożenie rąk)
Książeczka cię powiedzie	(marsz)
na strome szczyty skał,	(składanie rąk nad głową)
z niej możesz się dowiedzieć,	(przytknięcie palca do głowy, gest zastanowienia)
gdzie niedźwiedź zimą spał.	(ułożenie głowy na rękach, jak do snu)
Jak świerszczyk grał na skrzypcach,	(naśladowanie gry na skrzypcach)
jak morzem płynął śledź,	(naśladowanie dłonią ruchu ryby)
i co robiła Wikcia,	(wzruszenie ramion)
by same piątki mieć.	(pokazanie całej dłoni z rozłożonymi palcami)
Lecz chroń i szanuj książki	(grożenie palcem)
i kartek nie drzyj też,	(udawanie, że drą kartkę i kręcenie głową)
wpierw dobrze umyj rączki,	(naśladowanie mycia rąk)
a potem książki bierz.	(rozłożenie dłoni, jak książki)

Milena Jaszczyk

Miejska Biblioteka Publiczna Łódź-Polesie

DZIECIŃSTWO JEST FUNDAMENTEM DOROSŁOŚCI**KONSPEKT ZAJĘĆ Z WYKORZYSTANIEM ELEMENTÓW BIBLIOTERAPII I ARTETERAPII**

Głównym celem zajęć, przeznaczonych dla młodzieży licealnej, jest refleksja na temat wzorców wychowania wyniesionych z domu rodzinnego. Na każdym etapie życia możemy powrócić do czasów naszego dzieciństwa, przywołując w pamięci dobre i złe wspomnienia.

Czas trwania: 2 godziny.**Uczestnicy:** młodzież licealna.**Cele:**

- kształtowanie umiejętności interpretowania utworu literackiego,
- kształcenie umiejętności nazywania uczuć,
- kształtowanie humanistycznej postawy wobec drugiego człowieka,
- integracja grupy,
- powrót do wspomnień z dzieciństwa,
- refleksja na temat wzorców wychowania wyniesionych z domu rodzinnego.

Miejsce: biblioteka lub dowolne pomieszczenie.**Materiały dydaktyczne:**

- fragmenty tekstu J. Radiczko *My wróbelki*, s. 14-18,
- wiersz B. Leśmiana *Napój cienisty* z tomu *Z lat dziecięcych*, s. 46,
- kartki A4,
- kredki,
- karteczki samoprzylepne o wymiarach 76 x 76 mm,
- długopisy,
- świece zapachowe,
- laptop z muzyką relaksacyjną,
- piłeczka do rzucania,
- koszyk wiklinowy,
- papier pakowy szary o wymiarach 1300 x 1000 mm,
- mazaki,
- taśma klejąca.

Aranżacja wnętrza: ustawienie krzeseł w kole, przygotowanie stolików do pracy twórczej.**Formy pracy:** zbiorowa, indywidualna.**Metody:** pogadanka, dyskusja, praca z tekstem, praca twórcza, wypowiedzi na forum grupy.

Przebieg zajęć:Wprowadzenie:

1. Powitanie uczestników spotkania.
2. Zabawa integracyjna „Krasnoludek” – rzucamy piłkę do osoby siedzącej w kole i prosimy, aby się przedstawiła i powiedziała kilka słów o sobie, np. czym się interesuje, co lubi robić w wolnym czasie. Po zakończeniu wypowiedzi uczestnik rzuca piłkę do kolejnej osoby.
3. Zabawa „Moje prawe miejsce jest puste i zapraszam tu...” Uczestnicy siedzą w kręgu na krzesłach (jest o jedno krzesło więcej niż uczestników). Osoba, która ma wolne miejsce po swojej prawej stronie, zaczyna zabawę mówiąc: „Moje prawe miejsce jest puste, zapraszam tu...” i podaje imię uczestnika.

Część zasadnicza:

1. Prowadzący prosi uczestników o podanie przykładów zastosowania literatury w życiu człowieka.
2. Korzystając z metody aktywizacyjnej – „burza mózgów”, uczniowie starają się zdefiniować pojęcie biblioterapii i zapisują swoje pomysły na szarym papierze przyklejonym do ściany.
3. Prowadzący podsumowuje wypowiedzi uczniów, a następnie podaje naukową definicję biblioterapii.
4. Prowadzący zapisuje dużymi literami temat spotkania i prosi uczestników, aby powiedzieli, czy zgadzają się z tym stwierdzeniem, czy też mają odmienne zdanie.
5. Czytanie tekstu J. Radiczko *My wróbelki* z podziałem na role.
6. Praca z tekstem – rozmowa na temat treści opowiadania, a także próba odwołania się do własnych doświadczeń z dzieciństwa.
7. Krótkie wyjaśnienie kolejnego zadania dla grupy, przygotowanie laptopa oraz zapalenie świec.
8. „Mandala dobrych wspomnień” – uczestnicy siadają przy stolikach. Przy dźwiękach muzyki relaksacyjnej próbują przywołać najpiękniejsze wspomnienie z dzieciństwa, a następnie za pomocą barw przelać je na swoją mandalę.
9. Prowadzący pyta, czy ktoś chciałby opowiedzieć o swojej mandali, np. dlaczego wybrał akurat to wspomnienie? Jakie emocje towarzyszyły mu podczas pracy?
10. Prowadzący czyta wiersz *Z lat dziecięcych* Bolesława Leśmiana.
11. „Mandala złych wspomnień” – tym razem przy dźwiękach muzyki, osoby sięgają pamięcią do smutnego wydarzenia z dzieciństwa, a następnie przelewają je na mandale. Prowadzący prosi, aby uczestnicy złożyli mandale i wrzucili je do koszyka – metaforyczne pozbycie się złych wspomnień.

Podsumowanie zajęć:

1. Prowadzący pyta, czy ktoś chciałby opowiedzieć np. jakie – według niego – są zalety bycia dzieckiem, a jakie bycia dorosłym?, czy wolałby wrócić do czasów dzieciństwa?
2. Prowadzący ponownie zadaje pytanie postawione w temacie zajęć i pyta, czy ktoś chciałaby zmienić wcześniejsze stanowisko i dlaczego.
3. „Iskierka przyjaźni” – uczestnicy stoją w kole, łapią się za ręce i każda osoba mówi sąsiadowi po prawej stronie coś miłego, np. cieszę się że mogłem dziś z Tobą spędzić czas.

Ewaluacja:

Uczestnicy na przygotowanych wcześniej kartkach anonimowo piszą uwagi do przeprowadzonych zajęć, a następnie wrzucają je do koszyka.

Bibliografia:

1. Fincher S.F., *Kreatywna mandala*, Wyd. Ravi, Łódź 1994.
2. Krzyżewska J., *Aktywizujące metody i techniki w edukacji wczesnoszkolnej*, Agencja Usługowa "Omega", Suwałki 1998.
3. Leśmian B., *Napój cienisty*, [Zamość 2011].
4. Rodiczko J., *My wróbelki*, Nasza Księgarnia, 1982.
5. Rojas L., *Der einsame Hirte*, [online] [data dostępu 27.05.2017], dostępny w Internecie: < https://www.youtube.com/watch?v=uOIHHMnI_Ig>.
6. Szuttenbach S.: *Biblioterapia szansą nie tylko dla książki*, „Przegląd Edukacyjny” 2003, nr 1, s. 8-10.

BIBLIOTEKA POLECA

Beata Bukowska*Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka im. Józefa Lompy w Katowicach
Filia w Dąbrowie Górniczej***EDUKACJA WŁĄCZAJĄCA (INKLUZYJNA) W SZKOŁACH****I PLACÓWKACH SYSTEMU OŚWIATY****ZESTAWIENIE BIBLIOGRAFICZNE W WYBORZE**

Wprowadzenie włączającego systemu edukacji wymaga na początku zrozumienia istoty procesu. Otóż włączanie jest czymś więcej niż integracją.

Mary John, Phil Baylis

O ile pojęcie „integracja” jest kojarzone przede wszystkim z terminem „tolerancja”, o tyle „inkluzja” wiąże się już z pojęciem „akceptacja”.

Viktor Lechta

(...) edukacja inkluzyjna (...) w pełni realizuje prawo człowieka do bycia z innymi. (...) powinna być postrzegana jako pomoc w rozwoju każdego człowieka, niezależnie od rodzaju przeszkód. Dlatego żadna niepełnosprawność (fizyczna, społeczna lub emocjonalna) nie może być czynnikiem dyskwalifikującym dziecko.

Tamara Zacharuk

Wśród korzyści płynących z edukacji włączającej wymienia się najczęściej możliwość pełniejszego rozwoju intelektualnego, osobowego, a zwłaszcza społecznego samych dzieci niepełnosprawnych, dzięki temu, iż przebiega on w naturalnym środowisku, bez odrywania dziecka od rodziny i sąsiedzkich kręgów koleżeńskich. Wspólna nauka wszystkich dzieci z danego terenu służy także pełnosprawnym rówieśnikom, oswajając ich z odmiennością, ucząc akceptacji, tolerancji i solidarności.

Anna Firkowska-Mankiewicz

ARTYKUŁY W KSIĄŻKACH:

1. KOMPETENCJE nauczyciela wymagane w pracy z uczniem z upośledzeniem umysłowym w procesie edukacji inkluzyjnej / Anna Zamkowska // W: Kompetencje pedagoga specjalnego: aktualne wyzwania teorii i praktyki / pod red. Zofii Palak, Anny Bujnowskiej. – Lublin : Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, 2008. – S. 79-88.
2. METODY nauczania matematyki i fizyki uczniów w rzeczywistości edukacji włączającej / Anna Zydrón, Bożena Wrzesień-Kotarska // W: Dziecko ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi w rzeczywistości pedagogicznej / red. nauk. Małgorzata Kitlińska-Król. – Dąbrowa Górnicza : Wydawnictwo Naukowe. Wyższa Szkoła Biznesu, 2014. – S. 91-117.

3. NAUCZYCIELE szkoły średniej wobec edukacji włączającej / Magdalena Szachnowska // W: Dziecko ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi w rzeczywistości pedagogicznej / red. nauk. Małgorzata Kitlińska-Król. – Dąbrowa Górnicza : Wydawnictwo Naukowe. Wyższa Szkoła Biznesu, 2014. – S. 47-59.
4. NOWE wyzwania dla pedagoga specjalnego w kontakcie z uczniem niesłyszącym i słabosłyszącym w procesie edukacji integracyjnej i włączającej / Renata Kołodziejczyk // W: Kompetencje pedagoga specjalnego: aktualne wyzwania teorii i praktyki / pod red. Zofii Palak, Anny Bujnowskiej. – Lublin : Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, 2008. – S. 185-196.
5. PEDAGOGIKA inkluzyjna / Viktor Lechta // W: Pedagogika. T. 4, Subdyscypliny i dziedziny wiedzy o edukacji / red. nauk. Bogusław Śliwerski. – Gdańsk : Gdańskie Wydawnictwo Pedagogiczne, 2010. – S. 321-335.
[Postawy społeczeństw wobec dzieci niepełnosprawnych; rozwiązania systemowe. Pedagogika integracyjna a inkluzyjna – różnice. Ustalenia terminologiczne].
6. PEDAGOGIKA specjalna i system kształcenia osób z niepełnosprawnościami w Polsce / Anna Firkowska-Mankiewicz, Grzegorz Szumski // W: Pedagogika specjalna : podręcznik akademicki. T. 2 / Deborah Deutsch Smith; red. nauk. Anna Firkowska-Mankiewicz, Grzegorz Szumski. – Warszawa : Wydawnictwo Naukowe PWN, Wydawnictwo APS, 2008. – S. 319-346.
[Zawiera: Idea integracyjnego kształcenia i edukacji włączającej w polskiej pedagogice specjalnej, s. 331-333].
7. SPECJALNE potrzeby edukacyjne uczniów/podopiecznych – dylematy edukacji włączającej / Małgorzata Kitlińska-Król // W: Dziecko ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi w rzeczywistości pedagogicznej / red. nauk. Małgorzata Kitlińska-Król. – Dąbrowa Górnicza : Wydawnictwo Naukowe. Wyższa Szkoła Biznesu, 2014. – S. 13-31.
8. WŁĄCZAJĄCA edukacja / Tamara Zacharuk // W: Encyklopedia pedagogiczna XXI wieku. T. 7 / red. nauk. Tadeusz Pilch. – Warszawa : Wydawnictwo Akademickie „Żak”, 2008. – S. 167-172.
[Charakterystyczne cechy edukacji włączającej (inkluzyjnej). Różnice między edukacją zwykłą, specjalną, integracyjną i inkluzyjną. Włączające ocenianie].
9. WŁĄCZAJĄCY system edukacji / Mary John, Phil Baylis; tłum. Jacek Bogucki // W: Wychowanie i nauczanie integracyjne / wybór tekstów i oprac. Jadwiga Bogucka i Małgorzata Kościelska. – Warszawa : Społeczne Towarzystwo Oświatowe, 1994. – S. 17-21.

FRAGMENTY W KSIĄŻKACH:

1. PEDAGOGIKA specjalna: podręcznik akademicki. T. 1 / Deborah Deutsch Smith; red. nauk. Anna Firkowska-Mankiewicz, Grzegorz Szumski. – Warszawa : Wydawnictwo Naukowe PWN, Wydawnictwo APS, 2008. – S. 171-219: Zaburzenia mowy i/lub języka.
[Zawiera: Współpraca na rzecz włączania, s. 210-212].
2. PEDAGOGIKA specjalna: podręcznik akademicki. T. 1 / Deborah Deutsch Smith; red. nauk. Anna Firkowska-Mankiewicz, Grzegorz Szumski. – Warszawa : Wydawnic-

two Naukowe PWN, Wydawnictwo APS, 2008. – S. 220-270: Niepełnosprawność intelektualna.

[Zawiera: *Współpraca na rzecz włączania – tworzenie środowiska włączającego*, s. 258-260].

3. PEDAGOGIKA specjalna: podręcznik akademicki. T. 1 / Deborah Deutsch Smith; red. nauk. Anna Firkowska-Mankiewicz, Grzegorz Szumski. – Warszawa : Wydawnictwo Naukowe PWN, Wydawnictwo APS, 2008. – S. 271-306: Spektrum zaburzeń autystycznych.

[Zawiera: *Współpraca na rzecz włączania – tworzenie środowiska włączającego*, s. 297-298].

4. PEDAGOGIKA specjalna: podręcznik akademicki. T. 1 / Deborah Deutsch Smith; red. nauk. Anna Firkowska-Mankiewicz, Grzegorz Szumski. – Warszawa : Wydawnictwo Naukowe PWN, Wydawnictwo APS, 2008. – S. 307-349: Niepełnosprawności o bardzo niskiej częstości występowania; głęboka wieloraka niepełnosprawność, głuchoślepotą, pourazowe uszkodzenia mózgu.

[Zawiera: *Współpraca na rzecz włączania – tworzenie środowiska włączającego*, s. 338-339].

5. PEDAGOGIKA specjalna: podręcznik akademicki. T. 2 / Deborah Deutsch Smith; red. Nauk. Anna Firkowska-Mankiewicz, Grzegorz Szumski. – Warszawa : Wydawnictwo Naukowe PWN, Wydawnictwo APS, 2008. – S. 11-70: Niepełnosprawności fizyczno-ruchowe oraz specjalne potrzeby zdrowotne.

[Zawiera: *Współpraca na rzecz włączania*, s. 56-59].

6. PEDAGOGIKA specjalna: podręcznik akademicki. T. 2 / Deborah Deutsch Smith; red. Nauk. Anna Firkowska-Mankiewicz, Grzegorz Szumski. – Warszawa : Wydawnictwo Naukowe PWN, Wydawnictwo APS, 2008. – S. 71-124: Niepełnosprawność słuchowa.

[Zawiera: *Współpraca na rzecz włączania*, s. 106-110].

7. PEDAGOGIKA specjalna: podręcznik akademicki. T. 2 / Deborah Deutsch Smith; red. Nauk. Anna Firkowska-Mankiewicz, Grzegorz Szumski. – Warszawa : Wydawnictwo Naukowe PWN, Wydawnictwo APS, 2008. – S. 125-167: Niepełnosprawność wzrokowa.

[Zawiera: *Współpraca na rzecz włączania*, s. 154-156].

ARTYKUŁY W CZASOPISMACH:

1. CO nowego w edukacji włączającej / Anna Firkowska-Mankiewicz // *Edukacja*. – 2010, nr 2, s. 16-23.

[*Rozpowszechnianie idei edukacji włączającej, wdrażanie procesu włączania. Edukacja włączająca – definicje, cechy. Szkoły o kulturze włączającej*].

2. DLACZEGO edukacja włączająca nie zawsze jest najlepszym rozwiązaniem? : doświadczenia i plany edukacyjne wobec dzieci z zespołem Downa w relacjach matek / Katarzyna Ćwirynkało, Agnieszka Zyta // *Szkoła Specjalna*. – 2014, nr 3, s. 186-201.

3. EDUKACJA inkluzyjna – geneza, istota, perspektywy / Grzegorz Szumski // Kwartalnik Pedagogiczny. – 2006, nr 1, s. 93-114.
[Nieselegacyjne kształcenie niepełnosprawnych (edukacja inkluzyjna, asymilacja, włączanie) a edukacja integracyjna].
4. EDUKACJA włączająca / Anna Rękawek // Dyrektor Szkoły. – 2006, nr 4, s. 42-43.
5. EDUKACJA włączająca – wyzwaniem dla polskiej szkoły / Anna Firkowska-Maniekiewicz // Szkoła Specjalna. – 2004, nr 1, s. 19-26.
6. EDUKACJA włączająca czy nauczanie specjalne? / Aneta Pukacz // Nauczyciel i Szkoła. – 2014, nr 1, s. 185-192.
[Idea edukacji włączającej i warunki efektywnego jej stosowania. Szkolnictwo specjalne w Dąbrowie Górniczej, rola Specjalnego Ośrodka Szkolno-Wychowawczego dla Dzieci Słabo Widzących i Niewidomych w edukacji dzieci i młodzieży o specjalnych potrzebach edukacyjnych].
7. EDUKACJA włączająca uczniów ze spektrum autyzmu / Aneta Żurek // Częstochowski Biuletyn Oświatowy. – 2015, nr 3, s. 34-41.
[Diagnoza, kryteria diagnostyczne wg DSM-V. Charakterystyka funkcjonowania ucznia z zaburzeniami ze spektrum autyzmu (ASD). Przedszkole i szkoła przyjazne dzieciom z ASD – wskazówki dla dyrektorów i nauczycieli].
8. INTEGRACJA a inkluzja : fundamentalne zmiany w kształceniu osób niepełnosprawnych / Mariusz Grabowski // Częstochowski Biuletyn Oświatowy. – 2011, nr 2, s. 67-73
9. MOŻLIWOŚCI i granice inkluzji społecznej osób niesłyszących / Grażyna Gunia // Częstochowski Biuletyn Oświatowy. – 2015, nr 2, s. 27-31.
[Inkluzja społeczna jako proces sprzyjający podnoszeniu jakości życia osób niesłyszących. Podstawowe cele pedagogiki inkluzyjnej (włączającej) – wyrównywanie szans edukacyjnych, zapewnienie dostępu do edukacji wszystkim dzieciom: pełnosprawnym, dzieciom o specjalnych potrzebach edukacyjnych oraz dzieciom zagrożonym niepełnosprawnością lub wykluczeniem. Wspieranie rozwoju dzieci z zaburzeniami słuchu].
10. NAUCZANIE włączające / Anna Wyka // Problemy Poradnictwa Psychologiczno-Pedagogicznego. – 2002, nr 1/2, s. 64-78.
[Koncepcja Petera Mittlerera. Podstawowe założenia nauczania włączającego. Dyrektywy dla szkół].
11. NORMALIZACJA, integracja i inkluzja społeczna w życiu osób niepełnosprawnych : możliwości i ograniczenia. Część 1. Edukacja / Marta Doroba // Szkoła Specjalna. – 2010, nr 1, s. 5-19.
12. O SPOŁECZNYCH kontekstach edukacji włączającej / Anna Rękawek // Dyrektor Szkoły. – 2006, nr 3, s. 49-50.
[Podstawowe założenia nauczania włączającego].

13. PODSTAWOWE założenia edukacji inkluzyjnej / Tamara Zacharuk // Opieka, Wychowanie, Terapia. – 2011, nr 3/4, s. 5-10.

[Edukacja inkluzyjna (włączająca) – jej cele oraz znaczenie w procesie przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu dzieci i młodzieży nieprzystosowanej społecznie. Ocenianie włączające, jego cele, zasady i metody].

14. SZANSE edukacji włączającej w szkołach ogólnodostępnych / Danuta Al-Khamisy // Szkoła Specjalna. – 2009, nr 3, s. 173-183.

[Projekt „Szkoła dla wszystkich”].

15. WŁĄCZANIE jest procesem / Anna Florek // Dyrektor Szkoły. – 2010, nr 2, s. 38-39.

[Edukacja włączająca dzieci ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi. Warunki powodzenia procesu włączania].

*Zestawienie opracowano na podstawie zbiorów
PBW w Katowicach Filii w Dąbrowie Górniczej we wrześniu 2017 roku.*

